

İLKOKUL I., II. ve III. SINIF DERS KİTAPLARININ SÖZEL ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. H. Nihat BILGEN (*)

Bu araştırma, ilkokul I., II. ve III. sınıflarında okutulan ders kitaplarında kullanılan kelime, terim, deyim, atasözü, özdeyiş, eşesli ve çok anlamlı kelime evrenini tespit etmek, ilköğretim süresince her yıl her öğrencinin kelime evrenine yapılacak eklemeleri belirlemek; bu yolla, eğitim sisteminin sözel özelliklerine ilişkin girdilerini, rasyonel bir yaklaşımla düzenlemek amacıyla yapılmıştır.

Bu amaçla ilkokulların I., II. ve III. sınıflarında okutulmakta olan Okumaya Başlıyorum, Türkçe, Hayat Bilgisi, Matematik dersleriyle ilgili olarak, ilkokulun birinci sınıfına ait dört, ikinci sınıfına ait üç, üçüncü sınıfına ait üç kitabın kelime dökümleri Talim ve Terbiye Kurulu üyesi Selahattin Meydan'ın yönetiminde Milli Eğitim Bakanlığı Bilgi İşlem Dairesi bilgisayarları kullanılarak yapılmıştır. Dökümü yapılan kelimeler, Talim ve Terbiye Kurulu uzmanı Bahir Gürer tarafından, mümkün olduğu ölçüde cümle içindeki kullanılışlarına göre dilbilgisi açısından bir değerlendirmeye tabi tutularak, sayıca miktarları tespit edilmiştir. Ayrıca, adı geçen kitaplar okunmak suretiyle cümle içinde geçen terim, deyim, çok anlamlı, eşesli kelimeler, atasözü, özdeyiş ve soyut kavramlar belirlenmiş ve çok heceli kelimelerle, çok kelimeli cümleler örneklenmiştir.

Kuşkusuz bu araştırma, geniş kapsamlı fakat, eğitim ortamının sözel evreni açısından da mutlaka yapılması gereken bir büyük çalışmanın ilk girişimi niteliğini taşımaktadır.

Araştırmanın birinci safhasında elde edilen bulgular şunlardır:

1. İlkokul birinci sınıfta okutulan Okumaya Başlıyorum, Türkçe, Hayat Bilgisi ve Matematik derslerine ait dört kitapta toplam 1950 tür kelime kullanılmıştır. Bu kelimelerin 982'si cins ismi, 421'i fiil 257'si sıfat, 120'si özel isim, 97'si zarf, 27'si zamir, 20'si ünlem, 14'ü bağlaç ve 12'si de edattır.

Ayrıca, bu kitaplarda 42 eşesli (sesteş) kelime, 39 çok anlamlı kelime, 38 terim 16 deyim, 1 de atasözü kullanılmıştır. Eşesli kelimelerden bazıları; al, alay, bin, düz, kaz, yüz kelimeleri; çok anlamlı kelimelerden bazıları; ağız, saf, sıra kelimeleri; Terimlerden bazıları; aç, birim, geometrik, duyu terimleri; Deyimlerden bazıları; tatlı dil, gözünü kırpmamak, gözünün bebeği olmak deyimleridir.

(*) M. E. B. Müşaviri

Bu sınıfta; işleyen demir ışıltar atasözü verilmiştir.

2. İlkokul ikinci sınıfta okutulan Türkçe, Hayat Bilgisi ve Matematik kitaplarında toplam 3650 tür kelime kullanılmıştır. Bu kelimelerin 1912'si cins ismi, 749'u fiil, 499'u sıfat, 238'i zarf, 170'i özel isim, 29'u zamir, 23'ü ünlem, 23'ü bağlaç, 11'i de edattır.

Ayrıca, bu kitaplarda 70 çok anlamlı kelime, 65 eşsesli kelime, 61 terim, 46 deyim, 9 atasözü, 2 özdeyiş kullanılmıştır. Eşsesli kelimelerden bazıları; bağ, çay, kuşak kelimeleri; Çok anlamlı kelimelerden bazıları; boğaz, ehliyet, varlık kelimeleri; Terimlerden bazıları; arşın, çözümlenme, endaze terimleri; Deyimlerden bazıları; kanat açmak, ipe un sermek, haydan gelip huya gitmek deyimleridir.

Bu sınıfta, hastaya nar sorulmaz, sağlam kafa sağlam vücutta bulunur, işleyen demir pas tutmaz atasözleri verilmiştir.

3. İlkokul üçüncü sınıfta okutulmakta olan Türkçe, Hayat Bilgisi ve Matematik kitaplarında toplam 4242 tür kelime kullanılmıştır. Bu kelimelerin 2204'ü cins ismi, 859'u fiil, 650'si sıfat, 244'ü özel isim, 210'u zarf, 30'u zamir, 25'i ünlem, 21'i bağlaç, 9'u edattır.

Ayrıca, bu kitaplarda 63 eşsesli kelime, 56 çok anlamlı kelime, 71 terim, 72 deyim, 9 atasözü kullanılmıştır. Eş sesli kelimelerden bazıları; ar, biz, daire, kurum, yar kelimeleri; çok anlamlı kelimelerden bazıları; ana, basma, derece, türlü kelimeleri; terimlerden bazıları; okka, yüzlük, zatürre terimleri; deyimlerden bazıları; kına yakmak, insaf etmek, Tanrı'nın rahmeti üstünde olmak, emanete hıyanet etmek'tir.

Atasözleri olarak da; zaman en kıymetli hazinedir. İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır. Akıl yaşta değil baştadır, sözleri verilmiştir.

4. İlkokul I., II. ve III. sınıf kitaplarındaki kelimelerin kullanım sıklığı 1 ile 649 sayıları arasında değişen geniş bir alana dağılmıştır. Bu kitaplarda en çok kullanılan özel isimlerden "Atatürk" 172 kez, cins isimlerden "Sayı" 649 kez, sıfatlardan "Güzel" 204 kez, zamirlerden "Biz" 244 kez, fiillerden "Yapmak" 505 kez, bağlaçlardan "Ve" 387 kez, ünlemlerden "Dikkat" 69 kez ve edatlardan "İçin" 226 kez kullanılmıştır. Bu kelimelerin bu kadar sık kullanılması, kitap dilini sınırlı bir çevreye sıkıştırmaktadır. Türkçe kelimelere ilişkin kullanım sıklığının tespiti, ayrı bir araştırma konusudur.

5. İlkokul birinci sınıf Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi kitaplarında 44, tür 6 heceli, 15 tür 7 heceli, 2 tür de 8 heceli kelime kullanılmıştır. Sekiz heceli kelimeler "değerlendirilmesini" ve "güruplandırdığımızda" kelimeleridir.

İlkokul ikinci sınıf Türkçe, Matematik ve Hayat Bilgisi kitaplarında 57 tür 6 heceli, 57 tür 7 heceli ve 8 tür de 8 heceli kelime kullanılmıştır.

Sekiz heceli kelimelerden ikisi "göremediklerinizin" ve "itfaiyecilerimizi" kelimeleridir.

İlkokul üçüncü sınıf Türkçe, Matematik ve Hayat Bilgisi kitaplarında 57 tür 6 heceli, 70 tür 7 heceli, 20 tür 8 heceli, 1 tür de 9 heceli kelime kullanılmıştır. Dokuz heceli kelime "değerlendireceğimizi" kelimesidir.

İlkokul birinci sınıf öğrencileri, genel olarak, okumayı Mart veya Nisan aylarında öğrenirler. Bu öğrenciler iki veya üç heceli kelimelerde heceleri algılayıp birleştirirken zorlanırlar. Bu öğrencilerin kitaplarına 6, 7 ve hatta 8 heceli kelimelerin yazılması okumayı angarya haline getiren bir şartlama işlevi oluşturur. Sonra da insanlarımız niye okumuyor diye yakınırız. Aslında eğitim, insanların belli bir süre taşınmaları gereken bir yük olmaktan çıkarılıp, zevk ve heyecanla, mutluluk içinde yaşayarak, gelişip büyüdüğü bir sürece dönüştürülmedikçe bu yakınmalar devam edecektir.

6. İlkokul birinci sınıf kitaplarında 31 tür soyut kavram kullanılmıştır. Bu kavramlardan bazıları; Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, İnkılâpçılık, Egemenlik kavramlarıdır.

İlkokul ikinci sınıfta 39 tür soyut kavram kullanılmıştır. Bu kavramlardan bazıları; evrensellik, hürriyet, devletçilik, seferberlik'tir.

İlkokul üçüncü sınıfta 48 tür soyut kavram kullanılmıştır. Bu kavramlardan bazıları; dokunulmazlık, başkumandanlık, demokrasi, laiklik'tir.

Bu kavramlara ilişkin duyuşsal bilginin bu çağdaki çocuğun zihnindeki sembolik örüntüde anlamlı devreler oluşturması olası değildir. Engelmann'ın belirttiği gibi "Düşünceler, beyinde dolaşan yabancı cisimler değildirler"(1) Onun için, bir tane de biz ilave edelim diyemeyiz.

7. İlkokul birinci sınıf kitaplarında 16, 18 ve hatta 26 kelimedenden oluşan cümleler bulunmaktadır.

Örneğin; "Parmaklar birbirinden uzak duracak biçimde gergin duran elde, baş parmak ve serçe parmakların uçları arasındaki açıklık" (16 kelime).

"6 ile 6, 4 ile 7, 10 ile 1,5 ile 7, 8 ile 3, 10 ile 2'nin matematik cümlesini yan yana ve alt alta yazıp tamamlayınız" (26 kelime)

İlkokul ikinci sınıf kitaplarında 15 ve hatta 29 kelimedenden oluşan cümleler kullanılmıştır.

Örneğin; "Yol boyunca, yeşil otlakları, yayılan kuzuları, telefon direklerine konup kalkan küçük kuşları, seyretmeye doyum olmuyor." (15 kelime)

"Atatürk'ün babası Ali Rıza Efendi, annesi Zübeyde Hanım'a ihtiyaçlarını karşılaması için önce 15 lira daha sonra da 28 lira verdiği göre Ali Rıza Efendi, Zübeyde Hanım'a kaç lira vermiştir". (29 kelime)

İlkokul üçüncü sınıf kitaplarında 21, 25 ve hatta 35 kelimedenden oluşan cümleler kullanılmıştır.

Örneğin; "Yaptığımız sıralamaya göre 115 sayısı 129 sayısından, 129 sayısı 205 sayısından, 303 sayısı 433 sayısından küçüktür veya 433 sayısı 303 sayısından, 303 sayısı 205 sayısından, 205 sayısı 129 sayısından, 129 sayısı da 115 sayısından büyüktür. (35 kelime)

(1) Siegfried and Therese Engelmann, Give Your Child A Superior Mind, New York 1966. P. 56.

Bu kadar çok sayıda kelimedenden oluşan cümlelerin kullanılması, eğitim bilimi açısından ne anlama gelmektedir? Çocuk 3-5 kelimelik cümleleri bile zor algılamakta 20-30 kelimelik cümleler neden verilmektedir? Denilebilir ki, algılayan algılar, algılamayan ezberler, ezberleyemeyen de harcanır. Ancak, "elit yetiştirme"ye dönük eğitim anlayışını yansıtan bu yaklaşımın, çağdaş eğitim ve insan görüşünün çok gerilerinde kaldığı bir gerçektir.

BULGULARIN YORUMU

1. Kitaplarda kullanılan dil, terimler hariç, rasgele seçilmiştir. Kitap yazarı cümlesini kurarken hangi kelime aklına gelmişse onu kullanmıştır. Genelde kitaplarda kullanılan kelimelerin öğrencinin sözel evreninde var olup olmadığı da düşünülmemiştir. Aslında, düşünmek mümkün de değildir. Çünkü, Türkiye'de ilkokula yeni başlayan bir öğrencinin sahip olduğu sözel evrene ilişkin ortalama bir tespit yapılmış değildir. Ayrıca, her sınıfta, bu evrene eklenmesi gereken kelime, terim ve deyimler tespit edilerek ders kitabı yazarlarına verilmiş de değildir. Bu sebeple ders kitaplarında kullanılan kelime, terim ve deyimler kitap yazarının tercihinin kalmıştır. Oysa, konuya ve çocuğa göre öğrenme stratejisinin tespiti, tesadüfe bırakılmayacak kadar önemlidir.

Bunun için, bir çok ülkede eğitimin en önemli değişkenlerden biri olan dil, en azından parametrik yönleriyle bilimsel araştırmalara konu edilmiş, kararlar ve uygulamalar bu araştırmaların verilerine dayandırılmıştır.

Bu araştırmalardan birinde M.K. Smith, ilkokula yeni başlayan çocuğun bildiği kelime sayısını ve okul yılları boyunca bu kelimelere yapılan katkıyı tespit etmiştir (2). Bu tespitler Tablo - 1'de verilmiştir.

TABLO 1
ÇEŞİTLİ SINIFLARDA KELİME EVRENİ

Sınıf	Temel	Türetilmiş	Toplam
1	16,900	7,100	24,000
2	22,000	12,000	34,000
3	26,000	18,000	44,000
4	26,200	18,800	45,000
5	28,500	22,500	51,000

Tablo 1'de görüldüğü gibi, ilkokula yeni başlayan bir çocuk, 16,900 İngilizce kelime bilmekte ve bu kelimelerden 7.100 yeni kelime türetebilmektedir. 5 nci yıl sonunda çocuğun ulaştığı kelime sayısı, türetebildiği ile birlikte 51.000'dir. Tabloda dikkati çeken hususlardan biri de çocuğun bildiği temel kelime sayısı arttıkça türetebildiği kelime sayısı da artmaktadır.

(2) Mary K. Smith, "Measurement of the size of General English Vocabulary Through the Elementary Grades and High School" Genetic Psychology Monographs Vol 24, 1941, PP, 311-345.

Eğer eğitim karar ve uygulamalarımızı bilimsel bir tabana oturtmak istiyorsak, başka bir deyişle "sınama-yanılma" yöntemiyle "olmadı, silbaştan" diyerek enerji kaybetmek ve daha da kötüsü çocuklarımızı acımasızca harcamak istemiyorsak, başka pek çok araştırma yanında bu tür araştırmaları da yapmamız gerekmektedir.

Bu araştırmalar neden bu kadar önemlidir? Bunları yapmadan da 12 milyon öğrenciyi okullarımızda okutuyor, pekâlâ sonuçlar da alıyoruz denebilir. Ancak, ne okutuyoruz, nasıl okutuyoruz ve aldığımız sonuçlar nedir? Bu soruların cevapları verilebilmiş değildir.

Gerçekten, Emanuel Kant, yüzyıllar önce "algısız kavram boş, kavramsız algı kördür" demiş. Eğer çocuklarımızın zihnine boş kavramları algısız ve gelişigüzel doldurmuş sonra da bu kavramlar arasında ilişki kurmalarını, yani düşünmelerini istemişsek, onları başarısız olmaya mecbur etmiş demektir. Çünkü, içi boş kavrama ilişkin duyumu yorumlama (İnterpret) işlemi biçimseldir. Kayıt anlamsız olarak yapılır. Aynen anlamsız kelimeyi öğrenmek gibi. Oysa anlamlı ilişkiler kurma (The making of infrences) yani anlamlı düşünme, ancak anlamlı kelimeler yoluyla yapılabilir. Kuşkusuz, içi boş kavramlar da öğrenilebilir. Fakat, bunların öğrenilmesi daha çok enerji harcamayı gerektirir ve içi boş kalırsa düşünme sürecinde fazla bir yarar da sağlamaz. Kavramların içinin yeni algılar yoluyla doldurulabilmesi halinde ise, öğrenilen yararlı hale gelebilir ve harcanan enerjinin önemli bir kısmı, boşa gitmemiş olur. Ancak, bunun için eğitimin sözel evreni iyi planlanmalıdır.

Kavramsız algı ise kördür. Eğer çocuğun zihninde çevresindeki uyarana (stimulus) ilişkin bir kavram veya bir kelime yoksa çocuk o uyarana algılamaz.

Eğitim ortamında da insanın çevresinde pek çok uyaran vardır. Bu uyaranların bir kısmı bireyin algılama yeterliliğinin veya alanının dışında olduğu için algılanamaz. Bir kısmı ise, uyarının ismi zihinde kaydedilmemiş olduğu için algılanması mümkün değildir. Halbuki, eğitim uygulamasının başarısı, eğitim ortamında bulunan ve hedef davranışı gerçekleştireceği varsayılan uyaranların, öğrenci tarafından doğru olarak, yeter nitelik ve nicelikte algılanmasına bağlıdır. Okul eğitiminin, kavramları öğretme ve bunları isimlendirme işlevi, bu bakımdan çok büyük önem taşır. Çocuk okula başlarken yakın çevresinde bulunan nesnelere isimlerini büyük ölçüde öğrenmiştir. Eğitim programlarının hazırlanmasında yakın çevreden başlamanın bir sebebi de çevredeki nesnelere isimlerinin öğrenciler tarafından bilinmesinin kolaylığından yararlanmaktır. Okul çevresi çocuk için yenidir. Çevredeki nesnelere, kişiler, durumlar, kavramlar ve bunların isimleri yenidir. Evde "oda" denilen yere, okulda "sınıf" denilmektedir. Evdeki insan ilişkileri, yaşam biçimi, okulda aynı değildir. Çocuğa göre değişen uyum sorunları vardır. Bu sorunlar, öğrenmeye verilecek enerjinin bir kısmını kullanarak öğrenmeyi zorlaştırmaktadır. Her öğrencinin sahip olduğu sözel evrende, eğitim ortamında karşılaştığı nesnelere, durumların ve kavramların isimleri bulunduğu ölçüde bunlara ilişkin uyaranları algılama oranı artacaktır. Bu bakımdan yapılacak şey çocuğun sözel evreni ile eğitim sürecinin sözel evreni arasında çakışmayı sağlamaktır.

Aşağıda, çok anlamlı kelime kullanımının sebep olduğu davranışlara ilişkin iki örnek verilmiştir:

Örnek: 1

Elif Bilgen ilkokula yeni başlamıştı. Bir akşam ağlamaklı bir sesle babasına, "babacığım, öğretmenim bugün bize sıra olun dedi, ben sıra olamadım. Nasıl sıra olacağımı bana gösterir misin?" dedi.

Elif, sadece tahtadan yapılmış masalara sıra denildiğini öğrenmişti. Öğretmeni "sıra olun" dediği zaman, öğrencilerin arka arkaya sıralanması gerektiğini bilmiyordu.

Örnek : 2

Necla Yamak ilkokulu köyünde bitirmiş, kasabadaki ortaokula yazılmıştı. Her gün şafak vakti kalkıyor, yürüyerek kasabaya, okula gidiyordu. O gün kar yağışı nedeniyle yürümek zorlaşmış, okula geç kalmıştı. Kapıyı açtı, sınıfa girdi. Öğretmen Necla'ya "geç kaldın, idareye git." dedi.

Necla, kapıyı kapatıp dışarı çıktı. Okulun her tarafını doldu, idare'yi aradı, bulamadı. Zil çalmış, öğretmen dersten çıkmıştı. Necla'yı koridorda üzgün bir durumda buldu. "Niye burada bekliyorsun? sınıfa neden gelmedin?" dedi. Necla ağlayarak öğretmene, "Okulun her yerini aradım ama idareyi bulamadım." diye cevap verdi.

Necla'nın köyünde gaz lambasının bir türüne idare denirdi. Müdür ve müdür yardımcılarının odalarında da idare denildiğini Necla nereden bilecekti.

2. İlkokul, insanoğlunun tüm geleceğini biçimlendiren çok önemli bir dönemdir. Okumak, yazmak, ders çalışmak, ödev yapmak, öğrenmek, yaşamı programlamak gibi temel davranışlar bu dönemde kazanılır.

Çocukların büyük çoğunluğu bu davranışları öğrenir. Fakat bu davranışlarla eşleşen duyguları her zaman olumlu değildir. Örneğin, çocuk okuma-yazmayı sevmelidir. Bunun için de okuma-yazmayı öğrenmeye başladığı ilk andan itibaren davranışları tatmin edilmelidir. Eğitimin "tatmin edilen davranış tekrar edilir". kuralı uyarınca, çocuk okuma-yazmaya devam edecektir. Tatmin işlemi; öğretmen, anne-baba, kardeşler ve arkadaşlar tarafından pekiştireçler (reinforcement) kullanılarak yapılabilir. Tatmin işlemi; okuma parçasının kolay okunabilir, dikkat çekici, duygusal alanda etkileyici, çocuğun önceki yaşantıları ile anlamlı ilişkiler kurabilen niteliklere sahip olması yoluyla yapılabilir.

Tatmin işlemi, okuma-yazmanın çok değerli bir davranış olduğu konusunda "bilişsel öğrenme" için, öğrenimyaşantıları düzenleme yoluyla yapılabilir.

Bunların aksine davranışlar çocuğun, okuma-yazmaya karşı olumsuz tutumlar geliştirmesine sebep olur. Örneğin: Çocuğa evde yapması için çok tekrarlı yazı alıştırmaları verilmesi; ödevi, zevkle değil zorla yapılan bir iş haline getirmektedir. Alıştırma ödevleri çoğu zaman, tam yapılmazsa ertesi gün öğretmenden azar işitme korkusuyla da eşleşmektedir.

Okuma parçalarında çok heceli veya çok anlamlı kelimeler ile öğrencinin anlamını bilmediği terimler ve çok kelimeli cümleler kullanılması, öğrencinin okumasını zorlaştırmakta ve başarısını düşürmektedir.

Halbuki; "Tatmin=Başarı=Beklenti" bağıntısına göre, başarı beklentiden yüksek olmalı ki öğrenci tatmin olsun ve okuma-yazma davranışını tekrar etsin.

Bu çağdaki çocuğun beklentisi okuyabilmektir. Okuyamadığı zaman başarısı beklentisinden düşük olacak ve hayal sükutu (Frustration) meydana gelecektir. Bu da okumaya karşı olumsuz tutumlar gelişmesine neden olacaktır. Psikoloji bilimine göre, çoğu tutumlar (attitudes) basit koşullanmalardan oluşur. Nahoş bir durumda bulunursak, bu durumun uyandırdığı olumsuz duygular o duruma ilişkin uyarıcılar için koşullu davranım haline gelir(3).

Dayak, azarlama, zayıf verme ve sınıfta bırakma tehdidinin yarattığı korkunun, okuma, ders çalışma, ödev yapma gibi olumlu davranışlarla eşleşerek istenmeyen tutumlar oluşturması, eğitim sürecinin en büyük çelişkilerinden ve tehlikelerinden biridir.

"Bu parçayı 20 kez yazıp getireceksin" gibi cezalar, ödev karşı nefret uyandırıcı etkiler yapabilir.

Küçük yavruların, yarı uykulu, öğretmenin verdiği alıştırmaları tamamlamak için masa başında kıvrınmalarının sağladığı bilişsel yararın değeri de hesaplanmış değildir.

Gerçi, bilişsel ve psiko-motor alanlarda enerji tüketimi, öğrenme ve gelişme için hazırbulunuşluğu (readiness) artırabilir. Çünkü, organizmanın sahip olduğu genetik donanımın belli bir olgunluğa ulaşması, onun bir bütün olarak gelişmesi ile birlikte beyindeki sembolik örüntünün (pattern) doğru davranıma yeter anlamlılığı gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bu anlamda bireye özgü ve ölçmelere dayalı bir yaklaşımla amaç-araç dengesi kurulduğu ölçüde alıştırmalar yararlı olabilir. Ancak bugünkü haliyle yarardan çok zarar getirdiği söylenebilir.

ÖNERİLER

Eğitim sürecinin sözel evreninin tespiti pek çok araştırmayı içeren geniş kapsamlı, büyük bir çalışmadır. Bu büyük çalışmada yapılması gereken bazı işlemler şunlardır:

1. İlkokul birinci sınıfa yeni başlayan her çocuğun bu sınıftaki öğrenimi başarıyla yapabilmesi için gereken kelime ve terimlere sahip olup olmadığı belirlenmeli ve eksikleri özel tedbirlerle tamamlanmalıdır.

2. Öğrencinin sahip olduğu sözel evrenin ilköğretim kurumlarında, (ilkokul-ortaokul) eklenmesi gereken kelime, terim, deyim, atasözü ve özdeyişler sınıflara göre belirlenmelidir.

(3) Clifford T. Morgan, Psikolojiye Giriş, Çev. Hacettepe Ün. Psikoloji Bl. Öğretim Üyeleri, Ankara-1991. S. 85.

3. Bu sözel evrene ilişkin öğrenim yaşantılarının düzenlenebilmesi için bu alanda görev yapan ders, yardımcı ders ve kaynak kitap yazarları ile basın, radyo ve televizyon çalışanları kullanacakları kelime, terim deyim, atasözü ve özdeyişler hakkında bilgilendirilmelidir. Özellikle çizgi filmlerde kullanılacak kelime, terim ve deyimler, çağ çocuğunun sözel evreni açısından büyük önem taşımaktadır.

Kuşkusuz, ilkokula yeni başlayan her çocuğun sahip olduğu kelime ve terim hazinesi diğerinden farklıdır. Her çocuğun sahip olduğu tüm kelime ve terimleri saptamak çok zor ve gereksizdir. Bu açıdan öğretmenin yapması gereken şey, özellikle hedef davranışı tanımlayan, kelimelerin anlamlarının bütün öğrenciler tarafından bilinmesini sağlamaktır. Öğretmen tarafından eğitim hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla, sınıf çevresine yerleştirilen uyaranları öğrencinin doğru algılaması, yorumlaması, bazılarını öğrenmesi ve bazılarına doğru tepkide bulunması için sözel yeterliklere ihtiyacı vardır. Cümlede bulunan bazı kelimelerin anlamını bilmediği için, o cümle ile verilmek istenen bilgiyi kavramayan öğrenci ya cümleyi olduğu gibi ezberleyecek veya boşverecektir. Ezber fazla enerji harcamaya neden olur ve düşünme sürecinde fazla katkı getirmez. Boş verme hali ise başarısızlığı pekiştirir.

Önemli olan çocuğun çevresindeki uyaranları doğru algılayabilmesidir. Bunun için eğitim ortamında kullanılan tüm uyaranların kelime karşılıklarının öğrenci tarafından bilinmesi gerekmektedir. Bu amaçla, alan uzmanlarının, ilkokul birinci sınıftan itibaren öğrenciye lüzum olan kelime, terim ve deyimlerin sistematik bir yaklaşımla öğretilmesi için gerekli tedbirleri alması da önem taşımaktadır.

4. İnsan, dil ile vardır ve diline göredir. Dil, zihinsel süreçlerin hem aracı, hem de ürünüdür. Diğer bütün insan davranışları gibi, dil de bireyin çevresiyle etkileşimi sonucu öğrenilir. Genetik donanımı bakımından insan, herhangi bir dili öğrenebilme kabiliyeti ile dünyaya gelir. Ancak, bir dili öğrendikten sonra başka bir dili öğrenme ve kullanmada zorluklarla karşılaşabilir.

Okul, öğretim programının amaçları doğrultusunda bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklara ilişkin hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla ilgili kelime ve deyimleri kullanarak dil öğretimi de yapar. Okulun bu işlevini bilinçli bir şekilde yapması sadece Türkçe dersinde değil, diğer bütün derslerde dil konusunun bu anlamda düzenlenmesine bağlıdır.

5. Eğitimde başarının temel değişkenlerinden biri de dildir. Bunun için, hangi sınıfta, hangi kelime, terim, deyim ve atasözünün eğitim ortamında kullanılması gerektiği ve bunların kalıcı bir öğrenme için tekrar edilme sayısının ne olacağı, yöresel farkları da dikkate alan bir araştırmayla tespit edilmeli ve eğitim sürecinin sözel evreni bu araştırmanın bulgularına göre düzenlenmelidir.